**Odcizení**
**Ladislav Hejdánek**
This is a part of the original document:
1994
jedná se o část původního dokumentu:
1994

- myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 7. 12. 1994
- philosophical diary – record, Czech, origin: 7. 12. 1994

**Odcizení**

Způsoby odcizení (uvažujeme jen lidskou bytost) jsou značně rozmanité a také v dějinách proměnlivé. Někdy je jako odcizení hodnocena jen (každá) změna orientace člověka v životě a myšlení. Tak se např. v době našeho národního obrození považovali lidé, pocházející z českých předků, ale jazykově i kulturně německy orientovaní, za odrodilce, tedy za lidi svému národu odcizené (totiž poněmčené). Je charakteristické, že to, čemu se v takovém případě lidé údajně „odcizili“, bylo něco předem, tj. v minulosti jim „daného“ (zejména „od přírody“, FYSEI). Odcizení tedy bylo chápáno převážně nebo dokonce výhradně jako provinění proti minulosti. Ale když aplikujeme stejný přístup na kulturu, tj. na člověka jako kulturní bytost, otvírá se docela jiná perspektiva: člověk se vlastně stal člověkem právě tím, že se odcizil přírodě (nejstarší doklad tohoto uvažování najdeme v eposu o Gilgamešovi: Enkidu se odcizil zvířatům, ta se ho začala bát a utíkala před ním, když byl „polidštěn). Náhle se ukazuje, že kultura je vlastně založena na „odcizení“. (Srv. rozdíl mezi Rousseauem a Kantem!) Samo chápání lidské svobody je významně spjato s otázkou „odcizení“: svobodný čin je pronikavější změnou než pouhé přizpůsobení okolnostem. Člověk je tvor „odcizený“ přírodě; je to „nepřirozené zvíře“ (Vercors). Už tím je ona orientace na minulost problematizována. K významné proměně dochází – po přípravě u Hegela a Feuerbacha – v Marxově kritice náboženství. To je chápáno jako iluzorní řešení v situaci, která nemá (nebo nezná) řešení „reálné“, skutečné. Doslova píše Marx, že náboženskství představuje fantastické uskutečnění člověka tam, kde lidská bytost nemá žádnou pravou skutečnost. Zde nelze přehlédnout onu změnu orientace: pravá skutečnost člověka není v minulosti, nýbrž v budoucnosti. Náboženství má proto dvojí stránku, dvojí funkci: tam, kde člověk ještě nemá žádnou pravou skutečnost, tj. kde se ještě nenašel, může představovat scestí, ale zároveň je ne zcela uvědomělým protestem proti poměrům a tedy oním uskutečněním člověka ve fantazii. Může mít ovšem ještě naprosto negativní funkci tam, kde se člověk „už zase ztratil“. Tím se ovšem otvírá otázka, kde je vlastně „ten člověk“, který se ještě nenašel nebo který se zase ztratil.

(Praha, 941207-1.)